

**“ЭНХИЙГ ДЭМЖИХ АЖИЛЛАГААНД ОРОЛЦОХ ТУХАЙ” ХУУЛИЙН ШИНЭЧИЛСЭН
НАЙРУУЛГЫН ТӨСЛИЙН ХЭРЭГЦЭЭ, ШААРДЛАГЫГ УРЬДЧИЛАН ТАНДАН
СУДАЛСАН СУДАЛГААНЫ ТАЙЛАН**

2023 он

ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ

Монгол Улсын Их Хурлаас 2002 онд “Цэрэг, цагдаагийн албан хаагчийг НҮБ-ын Энхийг сахиулах болон олон улсын бусад ажиллагаанд оролцуулах тухай” хуулийг анх баталсан.

Энхийг сахиулах ажиллагааны төрөл, далайц өөрчлөгдөж, энхийг сахиулагчдын гүйцэтгэх үүрэг нэмэгдэж, Монгол Улсын НҮБ-ын энхийг сахиулах ажиллагаан дахь оролцоо өргөжиж, түүнчлэн цэргийн алба хаагчдын аюулгүй байдал, нийгмийн хамгаалалтай холбоотой асуудлыг оновчтой шийдвэрлэх шаардлага үүссэнтэй холбоотойгоор “Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох тухай” хуулийг УИХ-аас 2010 онд шинэчлэн баталснаар дэлхийн энх тайван, аюулгүй байдлыг сахин хамгаалахад хувь нэмрээ оруулах, олон улсын болон бүс нутгийн хамтын ажиллагаанд идэвхтэй оролцох эрх зүйн орчин боловсронгуй болсон.

Мөн 2006 онд Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн зарлигаар батлагдсан “Зэвсэгт хүчний байгуулалтыг 2015 он хүртэл хөгжүүлэх хөтөлбөр”, 2015 онд УИХ-ын тогтоолоор шинэчлэгдэн батлагдсан “Монгол Улсын Батлан хамгаалах бодлогын үндэс” бодлогын баримт бичиг, 2016 онд УИХ-аас батлан гаргасан “Зэвсэгт хүчний тухай” хууль болон тэдгээрт нийцүүлэн 2017 онд Засгийн газраас батлан гаргасан “Төрийн цэргийн байгууллагын хөгжлийн стратеги-2030”, “Зэвсэгт хүчний байгуулалтыг 2020 он хүртэл хөгжүүлэх хөтөлбөр” зэрэг бодлогын баримт бичгүүдэд энхийг дэмжих ажиллагаан дахь Монгол Улсын Зэвсэгт хүчний оролцоо, чадавхыг нэмэгдүүлэх тухай үндсэн чиглэлийг тодорхойлж, түүнд шаардлагатай зохицуулалтын арга хэмжээнүүдийг зааж, энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох эрх зүйн орчныг улам тодорхой болгосон.

Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны 12 дугаар тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2024 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл”-ийн 35-д “Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай” хуулийн төслийг боловсруулахаар тусгагдсан.

Монгол Улсын Их Хурлын 2010 оны 48 дугаар тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал”-ын 3.1.1.6-д “Хөрш хоёр орон, АНУ, НАТО-ийн гишүүн орнууд, Европын Холбоо, Ази, Номхон далайн бүс нутгийн орнуудтай аюулгүй байдал, батлан хамгаалах салбарт хоёр болон олон талын харилцаа, хамтын ажиллагаагаа үргэлжлүүлэн хөгжүүлж, олон улсын энхийг дэмжих үйл ажиллагаанд идэвхтэй оролцоно.” гэж;

Монгол Улсын Их Хурлын 2011 оны 10 дугаар тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын гадаад бодлогын үзэл баримтлал”-ын 11-д “Монгол Улсад гадна цэргийн аюул занал учраагүй нөхцөлд цэргийн аливаа холбоонд нэгдэхгүй, нутаг дэвсгэр, агаар мандлаа аль нэг улсын эсрэг ашиглуулахгүй байх, гадаадын цэргийн хүчнийг өөрийн нутаг дэвсгэрт нэвтрүүлэхгүй, байрлуулахгүй, дамжин өнгөрүүлэхгүй байх чиг шугам баримтална”, 12-т “Монгол Улс олон улсын эрх зүйг хүндэтгэн сахиж, гэрээ, хэлэлцээрээр хүлээсэн үүргээ биелүүлнэ”, 14.4-т “Нэгдсэн Үндэстний Байгууллага, түүний төрөлжсөн байгууллагууд болон олон улсын санхүү, худалдаа, эдийн засгийн байгууллагуудтай хамтын ажиллагаагаа идэвхтэй үргэлжлүүлэх, дэлхийн засаглал дахь Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын үүрэг хариуцлагыг нэмэгдүүлэхийг дэмжиж ажиллах.” гэж тус тус заасан нь хуулийн төслийг боловсруулах хууль зүйн үндэслэл болж байна.

Монгол Улсын Зэвсэгт хүчнээс энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцохдоо дэлхий дахинд болон бүс нутагт энх тайван, тогтвортой байдлыг тогтоох, цэргийн

итгэлцлийг бэхжүүлэх, үндэсний аюулгүй байдлаа улс төр, дипломатын аргаар хангах зорилтыг хэрэгжүүлэхэд төр засагт дэмжлэг үзүүлэх үндсэн чиглэлийг баримтлан ажиллаж байна.

Энэ нь манай улсын энхийг дэмжих ажиллагааны чадавх, оролцоог дээшлүүлэх, цэргийн алба хаагчдын мэргэжлийн ур чадварыг сайжруулах улмаар олон улсын хамтын нийгэмлэг дэх оролцоог нэмэгдүүлэх, олон тулгуурт гадаад бодлогын үндсэн нөхцөлийг бүрдүүлэхэд чиглэгдэж байгаатай нийцэж байгаа юм.

Монгол Улсын Зэвсэгт хүчин нь анх 2002 онд хоёр офицерыг БНАКУ дахь НҮБ-ын энхийг сахиулах ажиллагаанд цэргийн ажиглагч офицeroор илгээснээс хойш өнгөрсөн 21 жилийн хугацаанд дэлхийн 3 тивд явагдсан НҮБ-ын 15 энхийг сахиулах, эвслийн цэргийн 4 буюу нийт 19 ажиллагаанд 20000 гаруй цэргийн алба хаагчаа оролцуулж, дэлхий нийтийн энх тайван, аюулгүй байдлыг тогтворжуулахад хувь нэмрээ оруулаад байна. Тухайлбал, өнгөрсөн хугацаанд Зэвсэгт хүчнээс НҮБ-ын энхийг сахиулах ажиллагаанд 30 орчим цэргийн баг, 300 гаруй цэргийн ажиглагч, штабын офицер, мөн эвслийн цэргийн ажиллагаанд 80 орчим цэргийн багийг сургаж бэлтгэн үүрэг гүйцэтгүүлж, даян дэлхийн энх тайван, амар амгалан, аюулгүй байдлыг тогтвортой байлгах, зэвсэгт мөргөлдөөний золиос болж, зовж зүдэрсэн энгийн номхон иргэдэд итгэл найдварыг бий болгоход өөрийн хувь нэмрээ боломжийн хүрээнд оруулаад байна.

БНАКУ, Баруун Сахар, Судан, Этиоп, Эритрей, Гүрж, Чад, БНӨСУ, Афганистан, Судан Улсын Дариар муж, одоог хүртэл хилийн маргаантай бүс нутаг болох Абай муж зэрэг улсад явагдсан НҮБ-ын 11 энхийг сахиулах ажиллагаанд 250 хүнтэй ротоос 850 хүний бүрэлдэхүүнтэй мотобуудлагын батальон хүртэл, цэргийн ажиглагч офицeroос штабын офицер, холбогч болон зөвлөх офицер, бүсийн командлагч хүртэл байнга гүйцэтгэх үүргийн цар хүрээг улам өргөжүүлсээр ирсэн.

Дэлхий нийтэд хүлээн зөвшөөрөгдөж, танигдсан Монгол Улсын энхийг дэмжих ажиллагааны оролцоог бэхжүүлэх, цар хүрээг улам өргөжүүлж, нэмэгдүүлэх болон хууль эрх зүйн шинэчлэл, хөгжил, цаг үеийн хэрэгцээ, практик шаардлагад үндэслэн эрх зүйн харилцааг илүү боловсронгуй болгох нь зүйтэй байна. Тухайлбал;

Хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж буй “Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох тухай” хуулиар энхийг дэмжих ажиллагааны оролцооны төрөл, түүнд холбогдох харилцааг зохицуулсан боловч НҮБ-ын энхийг дэмжих ажиллагаан дахь цагдаагийн багийг манай улсаас оролцох эрх зүйн зохицуулалт байхгүй байна.

Цагдаагийн баг нь ажиллагааны газар оронд НҮБ-ын ажилтан, эд хөрөнгийг хамгаалах, орон нутгийн цагдаагийн үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлэх, иргэдийн үймээнийг хянах, тухайн улсын хууль сахиулах, дэг журам тогтоох үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлэх зэрэг чухал үүргийг гүйцэтгэдэг.

Өнөөдрийн байдлаар НҮБ-ын мандаттай 17 энхийг ажиллагаанд 94 улс орны 9000 орчим цагдаагийн албан хаагч бүхий “Цагдаагийн баг” /Formed Police Unit/ үүрэг гүйцэтгэж байна.

Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцогчдын цар хүрээг өргөжүүлэх, ажиллагааны газар оронд хууль ёс, нийтийн дэг журмыг сахиулах, энгийн иргэдийг болон НҮБ-ын бие бүрэлдэхүүн, эд хөрөнгийг хамгаалахад цагдаагийн алба хаагчдыг оролцуулах, үүрэг оролцоог хуульд зайлшгүй тусгах шаардлагатай байна.

Энхийг дэмжих ажиллагаанд манай улсаас цэрэг, цагдаагийн баг оролцуулахтай холбоотойгоор тус хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд шинээр Монгол Улсын Их Хурал, Хууль зүй, дотоод хэргийн асуудал эрхэлсэн Засгийн

газрын гишүүн болон Зэвсэгт хүчний Жанжин штабын дарга, Цагдаагийн төв байгууллагын даргын бүрэн эрх, цэрэг, цагдаагийн багийн захирагч, цэрэг, цагдаагийн алба хаагч, багийн нийтлэг эрх, үүргийг тусгаж, хуулиар зохицуулах шаардлага байгаа болно.

Мөн Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцож байгаа цэргийн багийн үйл ажиллагааг Зэвсэгт хүчний Жанжин штабын даргын бүрэн эрх, чиг үүрэгтэй уялдуулах ажлын хүрээнд мэргэжлийн удирдлагаар хангах, үүрэг гүйцэтгэж буй офицер, ахлагч, цэргийн багуудын өдөр тутмын үйл ажиллагаатай холбоотой ажиллагааны удирдлагын болон цэргийн багийн аюулгүй байдалд ноцтой аюул, заналхийлэл учирсан тохиолдолд шийдвэр гаргахтай холбоотой нарийвчилсан зохицуулалтуудыг хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд тусгах шаардлага байгаа болно.

Иймд дээрх хууль зүйн болон практик хэрэгцээ шаардлагад үндэслэн хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд дараах зохицуулалтуудыг шинээр нэмж, зарим зохицуулалтуудыг өөрчлөн найруулж, өөрчлөх байдлаар тусгах нь зүйтэй гэж үзсэн.

1. Шинээр нэмсэн зохицуулалтууд:

-Хуулийн зарим нэр томъёог ойлгомжтой, нэг мөр ойлгож хэрэглэх боломжийг бүрдүүлэх зорилгоор “цэрэг, цагдаагийн баг” гэсэн нэр томъёоны тайлбар;

-Шинэчилсэн найруулгын төсөлд орж буй зохицуулалттай уялдуулан Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох тухай хууль тогтоомжид Цагдаагийн албаны тухай хууль, Олон улсын гэрээний тухай хууль, Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуулийг;

-Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох цэргийн алба хаагчийг Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн, цагдаагийн алба хаагчийг Хууль зүй, дотоод хэргийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний шийдвэрээр тус тус томилон оролцуулах;

-Цэргийн алба хаагч Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагаас зарласан энгийн албан тушаалын сонгон шалгаруулалтад тэнцэж, үүрэг гүйцэтгэх тохиолдолд албанаас чөлөөлөх;

-Энхийг дэмжих ажиллагаанд гүйцэтгэх үүрэгт “Энгийн иргэнийг хамгаалах”;

-Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцохоор томилогдсон бие бүрэлдэхүүн нь сайн дурын үндсэн дээр сонгогдож, тухайн ажиллагааны өмнөх сургалт бэлтгэлд бүрэн хамрагдсан байх;

-Монгол Улсаас Энхийг дэмжих ажиллагаанд 7 төрлийн үүрэг гүйцэтгүүлэхээр цагдаагийн багийг оролцуулах;

-Энхийг дэмжих ажиллагаанд үүрэг гүйцэтгэж байгаа алба хаагч Монгол Улсын болон тухайн улсын хууль тогтоомж, Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын дүрэм, журам, олон улсын гэрээг зөрчсөн, сахилгын ноцтой зөрчил гаргасан, гэмт хэрэгт холбогдон хугацаанаас өмнө эгүүлэн татагдах тохиолдолд түүнтэй холбогдон гарах зардлыг тухайн алба хаагч өөрөө хариуцах;

-Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцогч цэрэг, цагдаагийн алба хаагч, багийн нийтлэг 6 төрлийн үүргийг;

-Энхийг дэмжих ажиллагаанд үүрэг гүйцэтгэх цэрэг, цагдаагийн багийн захирагчийн нийтлэг 8 эрх үүргийг;

-Энхийг дэмжих ажиллагаанд цэрэг, цагдаагийн багийг илгээснээр цэргийн баг нь энхийг дэмжих ажиллагааны Цэргийн хүчний командлагчийн, цагдаагийн баг нь Цагдаагийн комиссарын ажиллагааны удирдлагад тус тус шилжих;

-Энхийг дэмжих ажиллагааны удирдлагын тогтолцоог боловсронгуй болгох хүрээнд Улсын Их Хурал, Хууль зүй, дотоод хэргийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний болон Зэвсэгт хүчний Жанжин штабын дарга, Цагдаагийн төв байгууллагын даргын бүрэн эрх, цэрэг, цагдаагийн багийн захирагчийн нийтлэг эрх, үүрэг;

- Энхийг дэмжих ажиллагаанд үүрэг гүйцэтгэсэн цэрэг, цагдаагийн алба хаагч ажлын зайлшгүй шаардлагаар ээлжийн амралтаа биеэр эдэлж чадаагүй тохиолдолд холбогдох хуульд заасан мөнгөн урамшуулал олгох;

-Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцохтой холбогдох зардалд хуульд оруулсан нэмэлттэй холбогдуулан Хууль зүйн сайдын арга хэмжээний зардал зэрэг эрх зүйн зохицуулалтуудыг тус тус шинээр нэмж тусгана.

2. Өөрчлөн найруулсан зохицуулалтуудаас зарим зохицуулалтыг дурдвал:

-Хуулийн нэр томьёоны тайлбарыг хуулийн төсөлд тусгагдаж байгаа эрх зүйн зохицуулалтуудтай нийцүүлэх;

-Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох цэргийн алба хаагчийг томилох эрх бүхий албан тушаалтныг тодорхой заах;

-Хуульд заасан Засгийн газрын болон холбогдох Засгийн газрын гишүүний бүрэн эрхийн зарим зохицуулалтуудыг хуулийн төсөлд тусгасан зарим эрх зүйн харилцаатай нийцүүлэн тус тус өөрчлөн найруулж тусгана.

Тус хуулийг шинэчлэн найруулснаар хуулийн төслийн үзэл баримтлалд тусгагдсан хууль зүйн болон практик хэрэгцээ, шаардлага хангагдаж, энэ хуулийн үйлчлэлд хамаарах эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтан, алба хаагч нарын эрх зүйн орчин боловсронгуй болж, хуульд заасан субъектийн хуулиар хүлээсэн хэрэгжүүлэх эрх, үүрэг тодорхой болж үүрэг гүйцэтгэх чадавх дээшилнэ гэж үзэж байна.

Монгол Улсын Их Хурлын 2015 оны 85 дугаар тогтоолын хавсралтаар баталсан “Монгол Улсын батлан хамгаалах бодлогын үндэс” баримт бичгийн эрх зүйн чиглэлд “Монгол Улсын батлан хамгаалах бодлого, үйл ажиллагааны харилцааг зохицуулах хууль, эрх зүйн хэм хэмжээний цогц байдлыг хангана.” гэж заасныг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний хүрээнд хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судалж үзсэний үндсэн дээр хуулийн төслийн үзэл баримтлал, хуулийн төслийг боловсруулна.

ТАЙЛАН

Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл нь Хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах аргачлалын /цаашид аргачлал гэх/ 1.3-т заасан хүрээнд хамаарахгүй тул урьдчилан тандан судлах ажиллагааг аргачлалын 2.1-д заасан үе шатны дагуу хийж гүйцэтгэлээ.

НЭГ.АСУУДАЛД ДҮН ШИНЖИЛГЭЭ ХИЙСЭН БАЙДАЛ

Дэлхийн улс орнууд даяаршиж, нэгдмэл болохын хэрээр аюул занал ч мөн нийтлэг шинж чанартай болж байгаатай холбоотойгоор ихэнх улс орон бүс нутгийн аюулгүй байдлын орчин, хамтын батлан хамгаалах тогтолцоог буй болгоход анхаарч байна.

Нөгөө талаар Нэгдсэн Үндэстний байгууллагын гишүүн орны хувьд дэлхий дахины өмнө тулгамдаж байгаа асуудлыг шийдвэрлэхэд дэмжлэг үзүүлэх зорилтын хүрээнд Монгол Улс анх 2002 онд “Цэрэг, цагдаагийн албан хаагчийг НҮБ-ын Энхийг сахиулах болон олон улсын бусад ажиллагаанд оролцуулах тухай” хуулийг анх батлан гаргаж алба хаагчдыг энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцуулж эхэлснээр хойш даруй 20 гаруй жил өнгөрсөн байна.

Дээрх хугацаанд “Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал”, “Монгол Улсын гадаад бодлогын үзэл баримтлал”, “Монгол Улсын батлан хамгаалах бодлогын үндэс” зэрэг эрх зүйн суурь баримт бичгүүд шинэчлэгдсэн бөгөөд үүнтэй нийцүүлэн Батлан хамгаалахын хууль тогтоомжууд шинээр батлагдан мөрдөгдөж байна.

Иймд аргачлалын 3-т заасны дагуу хууль тогтоомжуудад шинжилгээ хийж, шийдвэрлэх гэж байгаа тухайн асуудлын мөн чанар, цар хүрээг тогтоож, тухайн асуудлаар эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж байгаа нийгмийн бүлэг, иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага, бусад этгээдийг тодорхойлж, улмаар түүнийг үүсгэж байгаа шалтгаан, нөхцөлийг тодорхойлсон болно.

1.1. Асуудлын мөн чанар, цар хүрээг тодорхойлсон байдал:

Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын асуудал нь “Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2024 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл”-д туссан ба хуулийн төсөлд тусгах асуудлаар Батлан хамгаалах яам болон Хууль зүй, дотоод хэргийн яамны Хамтарсан ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүнтэйгээр хэд хэдэн удаа хэлэлцүүлэг зохион байгуулж, Цэргийн мэргэжлийн дээд удирдлагын байгууллага, Цагдаагийн төв байгууллага болон Төрийн цэргийн байгууллага, Батлан хамгаалахын эрдэм шинжилгээний хүрээлэн, Батлан хамгаалах яам, Зэвсэгт хүчний Жанжин штабын ахмадын хороо зэрэг байгууллага, нэгжүүдээс ирүүлсэн саналыг нарийвчлан судалж үзсэний үндсэн дээр хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 13 дугаар зүйлд заасан аргачлалын дагуу тодорхойлон хуулийн төслийн үзэл баримтлалыг томъёолох ажлыг эхлүүлсэн.

Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн хэрэгцээ, шаардлагыг тодорхойлохдоо энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцсон цэрэг, цагдаагийн алба хаагчид, энэ чиглэлээр судалгаа, шинжилгээний

ажил хийдэг эрдэмтэн судлаачидтай ярилцлага, сонсгол, хэлэлцүүлэг, санал авах аргыг ашиглаж мэдээлэл цуглуулсан болно.

Эрх зүйн зохицуулалт:

Монгол Улсын Их Хурлаас 2002 онд “Цэрэг, цагдаагийн албан хаагчийг НҮБ-ын Энхийг сахиулах болон олон улсын бусад ажиллагаанд оролцуулах тухай” хуулийг анх баталсан ба энхийг сахиулах болон олон улсын бусад ажиллагаа, олон улсын хамтарсан хээрийн сургууль, дадлагад оролцох цар хүрээ өргөжиж, энхийг дэмжих ажиллагааны төрөл, түүнд хамрагдах цэргийн алба хаагч нарын тоо жилээс жилд өсөн нэмэгдэж байгаатай холбогдуулан 2010 онд “Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох тухай” хуулийн шинэчилсэн найруулгыг батлан мөрдөж байна.

Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох тухай хуулийг шинээр баталсан хууль тогтоомжуудтай нийцүүлэх зорилгоор 2014, 2016, 2017 онуудад тус тус нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан бөгөөд шууд болон шууд бус хамаарал бүхий дараах хуулиуд байна. Тухайлбал:

- Монгол Улсын батлан хамгаалах тухай хууль;
- Зэвсэгт хүчний тухай хууль;
- Галт зэвсгийн тухай хууль;
- Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хууль;
- Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хууль;
- Цагдаагийн албаны тухай хууль;
- Цэргийн алба хаагчийн эрх зүйн байдлын тухай хууль;
- Цэргийн алба хаагчийн тэтгэвэр, тэтгэмжийн тухай хууль;
- Цэргийн албаны тухай хууль;
- Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хууль зэрэг болно.

Дээрх хуулиудын хүрээнд төрийн цэргийн болон цагдаагийн байгууллагын бие бүрэлдэхүүнийг энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцуулах, сургаж бэлтгэх, үүрэг гүйцэтгүүлэх, энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох чадамжийг нэмэгдүүлэх болон бусад шаардлагатай харилцааг зохицуулахаар хуулийн төсөлд тусгах хэрэгтэй байна.

Практик хэрэгжилтийн байдал:

Монгол Улсын энхийг дэмжих ажиллагааны оролцоог бэхжүүлэх, шинэчлэн батлагдсан хууль тогтоомжид Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох тухай хуулийг нийцүүлэх, зарим эрх зүйн харилцааг илүү боловсронгуй болгох, шинээр зохицуулалт нэмж тусгах дараах хэрэгцээ шаардлага байна.Тухайлбал;

-Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцогчдын цар хүрээг өргөжүүлэх, ажиллагааны газар оронд хууль ёс, нийтийн дэг журмыг сахиулах, энгийн иргэдийг болон НҮБ-ын бие бүрэлдэхүүн, эд хөрөнгийг хамгаалахад цагдаагийн алба хаагч, багийг оролцуулах, үүрэг оролцоог хуульд зайлшгүй тусгах;

-Хуульд зайлшгүй тусгаж тайлбарлах шаардлагатай зарим нэр томъёонуудын тайлбарыг хийх. Ингэснээр хуулийн агуулга, зохицуулалтыг зөв ойлгох;

-Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох алба хаагчид үүрэг гүйцэтгэх чадвар, бэлэн байдал, бие бялдрын хувьд зохих шаардлага, түвшнийг хангасан, ажиллагааны өмнөх сургалтад заавал хамрагдах, сургалтад хамрагдаагүй алба хаагчдыг ажиллагаанд оролцуулахгүй байх;

-Хууль зүй, дотоод хэргийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн болон ЗХЖШ-ын дарга, Цагдаагийн төв байгууллагын даргын бүрэн эрх, цэрэг, цагдаагийн

багийн захирагч, цэрэг, цагдаагийн алба хаагч, багийн нийтлэг эрх, үүргийг хуулиар зохицуулах;

-Энхийг дэмжих ажиллагааны газар оронд хууль ёс, нийтийн дэг журмыг сахиулах, энгийн иргэдийг болон НҮБ-ын бие бүрэлдэхүүн, эд хөрөнгийг хамгаалахад цагдаагийн алба хаагчдын үүрэг оролцоог нэмэгдүүлэх, оролцуулах;

-Ажиллагааны газар орноос алба хаагчийг эх оронд нь буцаах асуудал зарим тохиолдолд гардагтай холбогдуулан алба хаагчийг эгүүлэн татах, тодорхой тохиолдлуудад зардал мөнгийг нь буцаан өөрөөр нь төлүүлэх;

-Энхийг дэмжих ажиллагаанд цэргийн багийг оролцуулах шийдвэрийг Монгол Улсын Засгийн газраас гаргадаг боловч, үүрэг гүйцэтгэх хугацааг сунгах, сунгахтай холбогдох асуудал эрх зүйн зохицуулалтгүй хэвээр байгааг анхаарч холбогдох эрх зүйн зохицуулалтыг хуульд тусгах зэрэг болно.

1.2. Эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж байгаа этгээд:

Дээрх нөхцөл байдлаас дүгнэж үзвэл Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох тухай хуулийг шинэчлэн найруулах хэрэгцээ, шаардлага тулгамдаж байгаа ба “Монгол Улсын батлан хамгаалах бодлогын үндэс” баримт бичигт туссан бодлогын зорилт, шинэчлэн батлагдсан хуулиудад нийцүүлэх, шинээр нэмж тусгах шаардлагатай зохицуулалтуудыг хуульд тусгах нь зүйтэй гэж үзэж, эрх ашиг нь хөндөгдөх бүлгийг дараах байдлаар тодорхойлж байна.

Эрх ашиг нь хөндөгдөх бүлэг		Нөлөөлж буй хэлбэр
1	Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцож байгаа алба хаагчид	Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох алба хаагчидтай холбогдох эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгосноор энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох боломж нөхцөл сайжирна гэж үзэж байна.

1.3. Асуудлыг үүсгэж буй учир шалтгаан:

Холбогдох нөхцөл байдлыг судлан үзвэл Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцуулахтай холбогдох хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох дараах асуудал шийдвэрлэгдээгүй хэвээр байна. Эдгээрийг багцлан үзвэл:

Энхийг дэмжих ажиллагааны зохицуулалтад хэрэглэгдэх хуулийн хүрээнд тайлбар шаардах зарим нэр томъёог тайлбарлах, алба хаагчдыг ажиллагааны өмнөх сургалтад бүрэн хамруулах, эрх бүхий албан тушаалтнуудын бүрэн эрхийг тусгах, НҮБ-ын энхийг сахиулах үйл ажиллагааны дагуу тухайн улс орны нийтийн дэг журмыг сахиулах, энгийн иргэдийг болон бие бүрэлдэхүүн, эд хөрөнгийг хамгаалахад цагдаагийн алба хаагчдыг хуулийн хүрээнд оролцуулж, үүрэг оролцоог нь нэмэгдүүлэх, тэднийг ажиллагаанд оролцуулах, үүрэг гүйцэтгэж байгаа алба хаагчийг эх оронд нь буцаах, тодорхой тохиолдлуудад зардал мөнгийг нь буцаан өөрөөр нь төлүүлэх зэрэг болно.

ХОЁР.АСУУДЛЫГ ШИЙДВЭРЛЭХ ЗОРИЛГЫГ ТОДОРХОЙЛСОН БАЙДАЛ

Хууль зүйн болон практик хэрэгцээ, шаардлагад үндэслэн хуулийг шинэчлэн найруулж холбогдох зохицуулалтуудыг хуульд тусгах.

Иймд аргачлалын 4-т заасны дагуу асуудлыг шийдвэрлэх зорилтыг дараах байдлаар тодорхойлж байна.

Зорилго:“Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох тухай хуулийг шинэчлэн найруулах замаар энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцогчдын цар хүрээг өргөжүүлэх, цэрэг, цагдаагийн алба хаагчдын үүрэг гүйцэтгэх боломж нөхцөлийг нэмэгдүүлэх, эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох”.

**ГУРАВ.АСУУДЛЫГ ЗОХИЦУУЛАХ ХУВИЛБАРУУД,
ТЭДГЭЭРИЙН ЭЕРЭГ, СӨРӨГ ТАЛЫГ ХАРЬЦУУЛСАН БАЙДАЛ**

Асуудлыг шийдвэрлэх боломжтой хувилбаруудыг тогтоож, аргачлалын 5-д заасны дагуу зорилгод хүрэх байдал буюу “Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох тухай хуулийг шинэчлэн найруулах замаар энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцогчдын цар хүрээг өргөжүүлэх, үүрэг гүйцэтгэх боломж нөхцөлийг нэмэгдүүлэх, эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох.” зорилгыг хангаж чадах эсэх, зардал, үр өгөөжийн харьцаа буюу хувилбарыг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой гарах зардал байгаа эсэх, үзүүлэх эерэг, сөрөг өөрчлөлтийг харьцуулан судалж дараах дүгнэлтийг гаргалаа.

Хувилбар	Зорилгод хүрэх байдал	Зардал, үр өгөөжийн харьцаа	Үр дүн
1.Тэг хувилбар.	Шийдвэрлэвэл зохих асуудал хэвээр үргэлжлэх бөгөөд тодорхой үр дүн гарна. Шинээр зохицуулалт нэмэгдэнэ.	Нэмэлт зардал гарахгүй, үр ашигтай.	Эерэг
2.Хэвлэл мэдээлэл болон бусад арга хэрэгслээр дамжуулан олон нийтийг соён гэгээрүүлэх.	Хэвлэл, мэдээлэл болон бусад арга хэрэгслээр дамжуулан хуулийн талаар олон нийтэд мэдээлэл өгөх нь зөв.	Хэвлэл, мэдээллийн хэрэгслээр дамжуулан олон нийтийг соён гэгээрүүлэх нь зардлыг бий болгоно. Үр дүн тодорхой хэмжээнд гарна.	Эерэг, Сөрөг
3.Зах зээлийн механизмаар дамжуулан төрөөс зохицуулалт хийх.	Төрөөс энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох тухай хуультай холбоотойгоор зах зээлийн механизмаар дамжуулан төрөөс зохицуулалт хийснээр үр дүнд хүрэхгүй.	Зах зээлийн механизмаар дамжуулан төрөөс зохицуулалт хийснээр зардал гарна. Үр ашиг муутай.	Сөрөг
4.Төрөөс санхүүгийн интервенц хийх.	Төрөөс санхүүгийн интервенц хийх нь энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох үйл ажиллагаанд тодорхой үр дүн өгөхгүй.	Энхийг дэмжих ажиллагаатай холбоотой эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгоход төрөөс санхүүгийн интервенц хийх нь үр дүнтэй арга байж чадахгүй.	Сөрөг
5.Төрийн бус байгууллага,	Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 11 дүгээр зүйлийн	Монгол Улсын Үндсэн хуульд зааснаар “Эх	Сөрөг

хувийн хэвшлээр тодорхой чиг үүргийг гүйцэтгүүлэх.	1-д “Эх орныхоо тусгаар тогтнолыг батлан хамгаалж, үндэсний аюулгүй байдал, нийгмийн дэг журмыг хангах нь төрийн үүрэг мөн.” гэж заасан ба уг үүргийг төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшлээр гүйцэтгүүлэх боломжгүй юм.	орныхоо тусгаар тогтнолыг батлан хамгаалж, үндэсний аюулгүй байдал, нийгмийн дэг журмыг хангах нь төрийн үүрэг мөн.” гэж заасан ба уг үүргийг төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшлээр гүйцэтгүүлэх боломжгүй юм.	
6.Захиргааны шийдвэр гаргах.	Хамрагдах хүрээ, оролцогч талын эрх, үүрэг, хариуцлага тодорхой, хяналт сайжрах боломж бүрдэнэ.	Захиргааны акт гаргах замаар энхийг дэмжих ажиллагаатай холбоотой асуудлыг зохицуулах нь тодорхой үр дүнд хүрч болох хэдий ч асуудлыг бүрэн шийдвэрлэж чадахгүй.	Тодорхой үр дүнд хүрнэ.
7.Хуулиар зохицуулах.	Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох асуудлыг бие даасан хуулиар зохицуулж байгаа тул уг хуулийг шинэчлэн найруулах замаар шаардлагатай зохицуулалтуудыг тусгах нь үр дүнтэй арга юм.	Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох тухай хуулийг шинэчлэн найруулснаар асуудлыг үүсгэж байгаа гол шалтгааныг шийдвэрлэхэд чухал нөлөө үзүүлэх боломжтой.	Эерэг үр дүнтэй.

Харьцуулалтын үр дүнг харгалзан үзвэл дараах 3 хувилбар илүү эерэг нөлөөтэй байх магадлалтай байна:

Хувилбар-1:Шийдвэрлэвэл зохих асуудал хэвээр үргэлжлэх бөгөөд тодорхой үр дүн гарч, шинээр зохицуулалт нэмэгдэх;

Хувилбар-2:Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцохтой холбогдох эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох зорилгоор захиргааны акт батлан хэрэгжүүлэх;

Хувилбар-3:Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох тухай хуулийг шинэчлэн найруулснаар асуудлыг үүсгэж байгаа гол шалтгааныг шийдвэрлэхэд чухал нөлөө үзүүлэх боломжтой.

Хувилбаруудын эерэг, сөрөг талын харьцуулалтын үр дүнгийн дагуу Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох тухай хуулийг шинэчлэн найруулах нь үр дүнтэй байх тул аргачлалд заасны дагуу тандан судлах ажиллагааг үргэлжлүүлэн хийж байна.

Иймд тухайн хуулийн төслийн агуулга, зохицуулалтын хэлбэрийг дараах байдлаар ерөнхийлөн томъёолж байна. Үүнд:

Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох тухай хуулийн шинэчлэн найруулснаар тавьсан зорилгод хүрнэ гэж үзэж байна.

ДӨРӨВ.ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ХУВИЛБАРУУДЫН ҮР НӨЛӨӨГ ТАНДАН СУДАЛСАН БАЙДАЛ

Аргачлалын 6-д заасны дагуу сонгосон 3 хувилбарын үр нөлөөг аргачлалд заасны дагуу ерөнхий асуултуудад хариулах замаар дүгнэлтийг нэгтгэн гаргалаа.

4.1.Хүний эрхэд үзүүлэх үр нөлөө:

Хувилбар 1, 2, 3-ын хүрээнд хуулийг шинэчлэн найруулснаар Монгол Улсын Их Хурлын 2010 оны 48 дугаар тогтоолоор баталсан Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалын 3.1.1.6-д “Хөрш хоёр орон, АНУ, НАТО-гийн гишүүн орнууд, Европын Холбоо, Ази, Номхон далайн бүс нутгийн орнуудтай аюулгүй байдал, батлан хамгаалах салбарт хоёр болон олон талын харилцаа, хамтын ажиллагаагаа үргэлжлүүлэн хөгжүүлж, олон улсын энхийг дэмжих үйл ажиллагаанд идэвхтэй оролцоно.” гэж заасантай нийцэж байна.

Иймд энэ асуудлыг цогцоор шийдвэрлэхийн тулд тус хуулийг шинэчлэн найруулах нь үр дүнтэй байна.

4.2.Эдийн засагт үзүүлэх үр нөлөө:

Сонгосон хувилбарын аль аль нь энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгоход чиглэж байна. Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох тухай хуулийг шинэчлэн найруулснаар тухайн харилцаанд оролцогчдын цар хүрээ өргөжиж, төрийн цэргийн болон цагдаагийн алба хаагчдын эрх, үүрэг, хариуцлага тодорхой болж, алба хаагчдын нийгмийн хамгаалал, хөрөнгө, санхүүгийн асуудалд ахиц гарч, улс орны эдийн засагт тодорхой хэмжээний санхүүжилт орж ирнэ.

4.3.Нийгэмд үзүүлэх үр нөлөө:

Сонгосон гурван хувилбарын хувьд аль аль нь зорилтоо биелүүлэхэд эергээр нөлөөлнө.

Шийдвэрлэвэл зохих асуудал хэвээр үргэлжлэх бөгөөд тодорхой үр дүн гарна. Шинээр зохицуулалт нэмэгдэнэ.

Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох тухай хуулийг шинэчлэн найруулснаар асуудлыг үүсгэж байгаа гол шалтгааныг шийдвэрлэхэд чухал нөлөө үзүүлэх боломжтой. Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцохтой холбогдох эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох зорилгоор захиргааны акт батлан хэрэгжүүлнэ.

4.4.Байгаль орчинд үзүүлэх үр нөлөө:

Хувилбарууд бүгд байгаль орчинд ямар нэгэн шууд болон шууд бус сөрөг нөлөө үзүүлэхгүй.

4.5.Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ, бусад хуультай нийцэж байгаа эсэх.

Монгол Улсын Үндсэн хууль болон Монгол Улсын олон улсын гэрээ, бусад хуультай нийцэж байгаа болно.

ТАВ.ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ХУВИЛБАРУУДЫГ ХАРЬЦУУЛСАН ДҮГНЭЛТ

Аргачлалын 7-д зааснаар хувилбаруудын эерэг болон сөрөг талуудыг

- Зорилгод хүрэх байдал;
- Зардал, үр өгөөжийн харьцаа;

-Хүний эрх, эдийн засагт, нийгэм, байгаль орчинд үзүүлэх үр нөлөө;
-Хууль тогтоомжтой нийцэж буй эсэх;
-Гарч болох сөрөг үр дагавар, түүнийг арилгах хувилбар байгаа эсэх гэсэн шалгуураар дахин нягтлан үзэж дараах дүгнэлтийг хийлээ:

Эрх зүйн орчныг сайжруулахын тулд Хувилбар-1: Шийдвэрлэвэл зохих асуудал хэвээр үргэлжлэх бөгөөд тодорхой үр дүн гарна. Шинээр зохицуулалт нэмэгдэнэ.

Хувилбар-2: Захиргааны акт нь асуудлыг цогцоор шийдвэрлэж чадахгүйд хүрч болно. Өөрөөр хэлбэл энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох асуудлыг хуулиар зохицуулж байгаа тул захиргааны акт гаргах замаар зөвхөн тухайлсан харилцааг л зохицуулах боломжтой.

Хувилбар-3: Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох тухай хуулийг шинэчлэн найруулснаар асуудлыг үүсгэж байгаа гол шалтгааныг шийдвэрлэхэд чухал нөлөө үзүүлэх боломжтой гэж дүгнэж байна.

ЗУРГАА. ЗӨВЛӨМЖ

Монгол Улсын Их Хурлын 2010 оны 48 дугаар тогтоолоор баталсан Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалын 3.1.1.6-д “Хөрш хоёр орон, АНУ, НАТО-гийн гишүүн орнууд, Европын Холбоо, Ази, Номхон далайн бүс нутгийн орнуудтай аюулгүй байдал, батлан хамгаалах салбарт хоёр болон олон талын харилцаа, хамтын ажиллагаагаа үргэлжлүүлэн хөгжүүлж, олон улсын энхийг дэмжих үйл ажиллагаанд идэвхтэй оролцоно” гэж заасантай нийцүүлэн Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцохтой холбогдох эрх зүйн зохицуулалт боловсронгуй болгох зүй ёсны шаардлага тавигдаж байна.

Хувилбар-1: Шийдвэрлэвэл зохих асуудал хэвээр үргэлжлэх бөгөөд тодорхой үр дүн гарна. Шинээр зохицуулалт нэмэгдэнэ.

Хувилбар-2: Захиргааны акт нь асуудлыг цогцоор шийдвэрлэж чадахгүйд хүрч болно. Өөрөөр хэлбэл энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох асуудлыг хуулиар зохицуулж байгаа тул захиргааны акт гаргах замаар зөвхөн тухайлсан харилцааг л зохицуулах боломжтой.

Хувилбар-3: Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох тухай хуулийг шинэчлэн найруулснаар асуудлыг үүсгэж байгаа гол шалтгааныг шийдвэрлэхэд чухал нөлөө үзүүлэх боломжтой гэж дүгнэж байна.

Дээр дурдсан харьцуулалтын үр дүнг харгалзан дараах гурван хувилбар илүү эерэг нөлөөтэй байх боломжтой хэмээн дүгнэж байна.

Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох тухай хуулийг шинэчлэн найруулж батлах хувилбар үр дүнтэй байна.

Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга дараах асуудлыг нарийвчлан зохицуулах шаардлагатай байна. Үүнд:

-Хуульд зайлшгүй тусгаж тайлбарлах шаардлагатай зарим нэр томъёонуудын тайлбарыг хийгээгүйгээс хуулийн агуулга, зохицуулалтыг буруу ойлгох, өөрийнхөөрөө тайлбарлах асуудал гарч байгааг засахыг;

-Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох алба хаагчид үүрэг гүйцэтгэх чадвар, бэлэн байдал, бие бялдрын хувьд зохих шаардлага, түвшнийг хангасан, ажиллагааны өмнөх сургалтад заавал хамрагдах, сургалтад хамрагдаагүй алба хаагчдыг ажиллагаанд оролцуулахгүй байхыг;

-Хууль зүй, дотоод хэргийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн болон ЗХЖШ-ын дарга, Цагдаагийн ерөнхий газрын дарга, Цэрэг, цагдаагийн багийн захирагчийн нийтлэг эрх, үүргийг хуулиар зохицуулаагүй байгааг;

-Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцогчдын цар хүрээг өргөжүүлэх, ажиллагааны газар оронд хууль ёс, нийтийн дэг журмыг сахиулах, энгийн иргэдийг болон НҮБ-ын бие бүрэлдэхүүн, эд хөрөнгийг хамгаалахад цагдаагийн алба хаагчдын үүрэг оролцоо ихээхэн байгааг;

-Ажиллагааны газар орноос алба хаагчийг эх оронд нь буцаах асуудал зарим тохиолдолд гардагтай холбогдуулан тухайн алба хаагчийг эгүүлэн татах, тодорхой тохиолдлуудад зардал мөнгийг нь буцаан өөрөөр нь төлүүлэх зохицуулалтыг зайлшгүй тус тус нарийвчлан хуульчлах нь зүйтэй гэсэн зөвлөмжийг санал болгож байна.

—oOo—